

Wiad. entomol.	16 (2)	Poznań 1997
----------------	--------	-------------

KRÓTKIE DONIESIENIA

SHORT COMMUNICATIONS

182. *Polysarcus denticauda* (CHARPENTIER, 1825) – gatunek pasikonika (*Orthoptera: Tettigonioidea: Phaneropteridae*) nowy w faunie Polski

Polysarcus denticauda (CHARPENTIER, 1825) (*Orthoptera: Tettigonioidea: Phaneropteridae*) – a new grasshopper species in the Polish fauna

KEY WORDS: *Orthoptera, Phaneropteridae, Polysarcus, denticauda*, new record, Poland, distribution, diagnostic characters.

Na tle innych grup owadów, fauna Polski w zakresie prostoskrzydłych, a szczególnie pasikoników (*Tettigonioidea*), poznana jest stosunkowo dobrze. Dzięki wieloletnim, powojennym badaniom BAZYLUKA i LIANY wiele regionów kraju doczekało się kompleksowych opracowań faunistycznych, przynajmniej jeśli chodzi o środowiska kserotermiczne. Do chwili obecnej w Polsce stwierdzono występowanie 29 gatunków z nadrodziny *Tettigonioidea*, w tym 5 po ukazaniu się klucza do ich oznaczania autorstwa W. BAZYLUKA (w 1956 r.), głównie w latach siedemdziesiątych (*Isophya brevipennis* BRUNNER VON WATTENWYL, *I. pienensis* MAŁAN, *I. stysi* ČEJCHAN, *I. posthumoidalis* BAZYLUK, *Poecilimon ukrainicus* BEY-BIENKO). Wśród gatunków występujących blisko granic naszego kraju i prawdopodobnych u nas, wymieniono we wspomnianym kluczu m. in. *Orphania denticauda* (CHARPENTIER) (obecnie w rodzaju *Polysarcus*). Gatunek ten znany jest z południowej Europy od Pirenejów po Bałkany oraz z Kaukazu. Najdalej na północ podawany był z Czech i Słowacji oraz z zachodniego Podola, gdzie znaleziono go przed wojną w Stanisławowie (aktualnie Ivano-Frankivsk na Ukrainie). Najbliższe granic Polski stanowiska, obok wspomnianego Stanisławowa, stwierdzono na środkowych Morawach (Javornik) i we wschodniej Słowacji (Wyhorlat).

Pasikonika tego odkryliśmy podczas połowu ryjkowców 29 VI 1996 w okolicach miejscowości Bolestraszyce koło Przemyśla (kod UTM FA31), leżącej wg. regionalizacji przyjętej w „Katalogu fauny Polski” na południowo-wschodnim skraju Niziny Sandomierskiej. Pierwszy okaz *P. denticauda* znaleziony został na drodze śródpolnej, następnie obserwowaliśmy lub odławialiśmy do czerpaka na skrajach pól i wśród roślinności porastającej kilkumetrowej wysokości, długą skarpe śródpolną, między Bolestraszczykami a lewym brzegiem Sanu, w części wykorzystywaną jako śmietnik przez okolicznych mieszkańców. W sumie w ciągu kilku godzin zaobserwowaliśmy co najmniej 8 wyłącznie dorosłych osobników *P. denticauda* obu płci. Dwa z nich zostały zakonserwowane i znajdują się obecnie w zbiorach Muzeum Przyrodniczego we Wrocławiu.

Polysarcus denticauda jest dużym pasikonikiem o szczątkowych skrzydłach, tylko nieznacznie wystających poza tylną krawędź przedplecza (nieco bardziej u samca). Długość ciała wszystkich obserwowanych przez nas okazów zbliżona była do maksymalnych wymiarów podawanych dla tego gatunku (samiec 35 mm, samica 40 mm, nie licząc przydatków odwłokowych), a ich ubarwienie było jednolicie żywozielone. Pokrojem i ubarwieniem gatunek ten przypomina występujące w naszych górach zrówieńki z rodzaju *Isophya*, jest jednak od nich prawie dwukrotnie większy i łatwy do odróżnienia dzięki bardzo szerokiemu wierzchołkowi ciemienia (2.2–3.0 x szerszy od pierwszego członu czułków) bez śladu bruzdy środkowej, oraz budowie zewnętrznych narządów płciowych. Pokładełko samicy ma długość równą co najmniej połowie długości odwłoka, jego dolna krawędź jest na dłuższej przestrzeni niemal prosta, szczytowa część pokładełka jest wyraźnie zakrzywiona ku górze i piłkowana. Równie jednoznaczna cechą diagnostyczną samca jest wydłużona, zwężająca się nieco ku szczytowi i wycięta na końcu płytka genitalna, dorównująca lub przewyższająca długość przysadek odwłokowych (cerci). W porównaniu z okazami z innych rejonów zasięgu *P. denticauda*, okazy z Bolestraszczyca odznaczają się bardzo krótkimi skrzydłami, zarówno u samca jak i u samicy, oraz wyjątkowo krótkim pokładełkiem (u zakonserwowanej samicy 16 mm, przy około 40 mm długości ciała) i delikatną budową cerci u samca (A. LIANA, inf. ustna).

Dziękujemy doc. dr hab. Annie LIANIE (Muzeum i Instytut Zoologii PAN w Warszawie) za potwierdzenie oznaczenia oraz uwagi o zmienności, nomenklaturze i rozszedzeniu *P. denticauda* wykorzystane w tej notatce.

Marek WANAT, Wrocław
Piotr BIAŁOOKI, Sopot

183. Długoskrzydła forma *Metrioptera roeseli* var. *diluta* (CHARPENTIER, 1825) (*Orthoptera: Tettigoniidae*) na Słowińskim Wybrzeżu Bałtyku

A long-winged form of *Metrioptera roeseli* var. *diluta* (CHARPENTIER, 1825) (*Orthoptera: Tettigoniidae*) in organic infux at the southern part of Baltic Sea

KEY WORDS: *Orthoptera, Tettigoniidae, Metrioptera, roeseli*, new localities, N Poland.

Podłęczyn Roesela *Metrioptera roeseli* (HAGENBACH, 1822) spotykany jest powszechnie w całej Polsce. Zwykle występuje w formie o skróconych pokrywach. Forma długoskrzydła tego gatunku obserwowana jest znacznie rzadziej.

– 8 i 9 VIII 1996, na plażach w miejscowościach: Ustka (UTM: XA25), Rowy (XA36) i Łeba (XA67), w materiałach organicznych wyrzuconych przez morze, znaleziono kilkadziesiąt jeszcze żywych osobników formy długoskrzydłej.

Ze Słowińskiego Wybrzeża Bałtyku ta forma dotychczas nie była wykazywana. Najbliższe znane stanowiska znajdują się na wyspie Wolin (GROBELNY, dane niepublikowane). W innych rejonach Polski formę tę spotykano przede wszystkim w środowiskach łąkowych, najczęściej mezohigrofilnych. Na niektórych stanowiskach w górach (Tatry, Bieszczady) forma długoskrzydła stanowiła do 50% złowionych egzemplarzy tego gatunku (BAZYLUK, 1978: *Fragm. faun.*, 22 (1): 7-50.).

Seweryn GROBELNY, Poznań
Piotr TRYJANOWSKI, Poznań